

Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter KRUS

Kunnskapsbasert praksis – hvorfor det?

Bacheloroppgave KRUS3900

Kandidatnr:

3925

3920

Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter KRUS

Bachelorstudium i straffegjennomføring 2019-2020

Antall ord:12495

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	2
1.1	VALG AV TEMA.....	2
1.2	FØRFORSTÅELSE	3
1.3	PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING.....	4
1.4	BEGREPSAVKLARING.....	5
1.5	KRIMINALOMSORGSFAGLIG RELEVANS	8
2	METODE	9
2.1	LITTERATURSØK OG UTVELGELSE	9
3	LITTERATURGJENNOMGANG	11
3.1	PROFESJONSKVALIFISERING.....	11
3.2	FENGSELSBETJENTENS KUNNSKAPSBASE.....	16
3.3	‘OPEN-MINDEDNESS’ OG REFLEKSJON.....	18
4	RELEVANTE STUDIER	21
4.1	KONTAKTBETJENTROLLEN.....	21
4.2	ETIKK OG MORAL	22
4.3	UTDANNING	23
5	DRØFTING	23
5.1	ERFARINGSROM.....	23
5.2	KVALIFISERINGSARENAER.....	28
5.3	KUNNSKAPSBASERT PRAKSIS I PRAKSIS.....	31
6	AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	34
	LITTERATURLISTE	36

1 Innledning

Fengselsbetjenten fatter avgjørelser som påvirker innsatte og domfelte, og skal samtidig kunne begrunne disse. Når en regel eller en rutine bestemmer for fengselsbetjenten kan begrunnelsen være enkel fordi den er nedfelt. Men i møte med mennesker i sårbare situasjoner bør ikke handlingsvalg begrunnes med at 'sånn er det bare'. Det er ikke rettferdig hverken overfor den innsatte, eller fengselsbetjenten som yrkesutøver. Etter noen år som fengselsbetjenter har vi noen forestillinger av hva som er god eller mindre god praksis. Vi ønsker å undersøke dette nærmere.

Vi begynner kapittelet med å begrunne valg av tema for oppgaven. Deretter gjør vi rede for vår forforståelse før vi presenterer problemstillingen og avgrensninger. Vi avrunder kapittelet med å forklare temaets kriminalomsorgsfaglige relevans.

1.1 Valg av tema

Kriminalomsorgen er en etat i endring. Noen endringer gjennomføres hurtig, mens andre er mer tidkrevende. Fengselsbetjentutdanningen har på få år gått fra å være en etatsutdanning, til høgskolekandidat i straffegjennomføring, og nå også på vei til å bli en bachelorgrad.

Organisasjonsmessig har det også pågått endringsarbeid som ser ut til å tre inn i en slutfase. Disse planlagte endringene skjer som et steg mot en mer faglig styrket og sømløs kriminalomsorg. Andre endringer kan skje på kort varsel og krever rask omstilling. Eksempelvis tiltak forbundet med covid-19 som utvidet ringetid for innsatte og karantene ved nyinnsettelse. Av stor betydning ønsker vi å rette fokus på en endring som har kommet til etter lengre tids kritikk fra Sivilombudsmannen¹. Det har lenge blitt påpekt at Kriminalomsorgen praktiserer rutinemessig kroppsvisitasjon av innsatte og domfelte. En dom, avsagt i Gulating lagmannsrett, ga to domfelte straffereduksjon som følge av vilkårlig behandling av innsatte i kriminalomsorgen². Etter dette gikk det ikke lang tid før Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI)

¹ Sivilombudsmannens brev til KDI. Oppfølging av dom om kroppsvisitasjon: <https://www.sivilombudsmannen.no/wp-content/uploads/2020/08/Oppfolging-av-dom-om-kroppsvisitasjon-i-fengsel.pdf>

² Gulating lagmannsrett - Dom: LG-2019-161767-lovdata

sendte ut nye føringer for gjennomføring av kroppsvisitasjon av innsatte. Det skal nå tas individuelle vurderinger og begrunnelsen for visitasjonen skal registreres³.

Jussbuss inviterte til debatt om kroppsvisitasjon i norske fengsler, hvor blant andre representanter fra KDI, Norsk fengsels- og friomsorgsforbund (NFF) og Sivilombudsmannen deltok. Advokat Maria Hessen Jacobsen sa følgende om kroppsvisitasjon: «Disse dommene illustrerer at kriminalomsorgen ikke kan håndtere vage rammer» (Jussbuss, 2020, 54:50). Norsk fengsel og friomsorgsforbund tok til orde for at fengselsbetjenten er mer utrygg nå, som det ikke lenger er tillatt å rutinemessig kroppsvisitere innsatte. En del av kritikken rettes mot den økonomiske situasjonen, som fører til ulike ressurser i de forskjellige fengslene: at ikke ethvert fengsel har kroppsskanner på plass før den nye, foreløpige rutinen, skulle tre i kraft (Jussbuss, 2020, 40:50). Et annet eksempel hvor kriminalomsorgen har endret seg i nyere tid handler om tiltak mot isolasjonsproblematikk. Norske fengsler har nå fått tydelige føringer av KDI, etter press fra nasjonale og internasjonale overvåkingsorganer, om at innsatte skal ha tilgang på meningsfull menneskelig kontakt⁴.

Fengselsbetjenten skal forholde seg til gjeldende retningslinjer. Og endringer i nyere tid viser kanskje mer enn noensinne nødvendigheten av at fengselsbetjenten bør jobbe kunnskapsbasert. Kunnskapsbasert praksis handler om å ta faglige avgjørelser på grunnlag av forsknings- og erfaringsbasert kunnskap, samtidig som brukermedvirkning ivaretas. Ser vi kroppsvisitasjon-saken i lys av dette begrepet, kan det diskuteres om vi har ført en kunnskapsbasert praksis.

1.2 Førforståelse

Dalland (2020, s. 60) bruker ordet 'førforståelse' om de tanker og meninger en har om et fenomen. Han presiserer viktigheten av å være bevisst sin førforståelse og dette innebærer også å gjøre rede for denne.

³ Foreløpige føringer om undersøkelse av innsatte - kroppsvisitasjon. Kriminalomsorgsdepartementet, 21.09.20: <https://www.kriminalomsorgen.no/getfile.php/4749141.823.7unjmmqpstbwnj/Forel%C3%B8pige+f%C3%B8ringer+kroppsvisitasjon+-+kriminalomsorgen.pdf>

⁴Kriminalomsorgen om isolasjon: <https://www.kriminalomsorgen.no/isolasjon.535936.no.html>

Vi er fengselsbetjenter i hvert vårt høysikkerhetsfengsel. Vi arbeider i forskjellige typer avdelinger. Fengslene vi arbeider ved har begge utviklet rutiner basert på den samme straffegjennomføringsloven, samtidig er det lokale forskjeller fengslene mellom. Praksisfeltet vårt innebærer også en kontekst av lovverk, rutinebeskrivelser, kultur, relasjoner og mellommenneskelige møter, for å nevne noe. I en gitt situasjon vil fengselsbetjenten kunne handle automatisk – basert på erfaringer eller regler i avdelingen. Dalland (2020) understreker “det du bærer med deg av forhistorie, kunnskaper og holdninger, virker også inn på hvordan du i neste omgang tolker og bearbeider dine data” (s. 64). Som en del av vår førforståelse er ikke bare praksiserfaringene vår, men også hvem vi er som mennesker og det livet vi har levd. Som Dalland (2020, s. 64) påpeker, må vår posisjon i feltet gjøres rede for. Vi har god kjennskap til fengselshverdagen, dette kan føre til at vi ikke ser egen praksis med ‘nye øyne’ og dermed går glipp av noe som ligger åpent foran oss.

Selv om vi er to individer, med hver vår førforståelse, så har vi funnet frem til denne felles plattformen ved å gå tilbake i tidligere samtaler vi har hatt gjennom vennskap og studier. Vi har spurt oss selv hva som er kjernen i samtalen. Vi har snakket om hva vi gjør som fengselsbetjenter, hvordan vi gjør det vi gjør, og opplevelsen av å arbeide i høysikkerhetsfengsel. Under studiet har vi fått tilført ny kunnskap gjennom å være deltidsstudenter på KRUS, vi ønsker å benytte oss av denne kunnskapen i praksis, og å dele den med kolleger. Vi har opplevd det krevende, å ta med oss dette ‘nye’ innenfor slitte murer. Fordi bak de slitte murene venter en hverdag under press. Tidspress, økonomisk press, rutinepress og menneskelig press.

Kort forklart har vi en førforståelse om at faktorer som organisasjon, tid og bemanning, kultur ved det enkelte fengsel, den enkelte avdeling i fengselet, kunnskap på fengselsbetjent-nivå, og også ulike kunnskapssyn hos ansatte fra ‘gulv til topp’, spiller inn på om praksis er kunnskapsbasert.

1.3 Problemstilling og avgrensning

Problemstillingen vår ble tidlig klar ut fra egen interesse for tema og den er som følger:

Hvorfor bør fengselsbetjenten jobbe kunnskapsbasert?

Det er en vid oppgave og for å begrense har vi benyttet oss av Nordtvedt et al. (2012) sin modell om kunnskapsbasert praksis. Videre avgrensnes oppgaven til fengselsbetjenten i høysikkerhetsfengsel. Tema som diskuteres i oppgaven handler om profesjonskvalifisering, fengselsbetjentens kunnskapsbase og refleksjon.

1.4 Begrepsavklaring

Før vi går videre vil vi definere begreper som er relevante for problemstillingen. I tillegg til disse vil vi underveis i teksten ta stilling til begreper og teorier som gjør seg gjeldende i litteraturen vi har brukt i oppgaven.

Nortvedt, et.al. (2012) definerer kunnskapsbasert praksis slik: “å utøve kunnskapsbasert praksis er å ta faglige avgjørelser basert på systematisk innhentet forskningsbasert kunnskap, erfaringsbasert kunnskap og pasientens ønsker og behov i den gitte situasjonen” (s. 17). De skriver altså for sykepleiere, men definisjonen kunne like godt inneholdt ordet ‘klient’ eller ‘innsatt’. Begrepet ‘kunnskapsbasert praksis’ er oversatt fra det engelske evidence-based practice, og den norske versjonen er utviklet fra det engelske begrepet. Nortvedt, et.al. (2012) presiserer at ordet kunnskap favner mer enn det engelske ordet evidence, samtidig bruker de ordet evidens som da tolkes bredere enn ordet bevis. Forskningsbasert kunnskap kan eksempelvis genereres gjennom ulike metoder og perspektiver, som igjen på ulike måter bidrar til kunnskapsbasert praksis. Nortvedt, et. al, (2012) mener “kunnskapsbasert praksis initieres ved at man reflekterer over egen praksis og erkjenner et informasjonsbehov” (s. 21). Heggen og Kirkevold (2017, s. 64) peker på at selv om prinsippene for kunnskapsbasert praksis er nyttige, er det også noen utfordringer knyttet til dette. Vi oppsummerer kort problemene Heggen og Kirkevold (2017, s. 64) påpeker; det kan være mangel på ressurser i form av tid og tilgang til forskningen når det trengs i en situasjon. Mangel på tid til å sette seg inn i ny forskning, eller sterk tiltro til vante løsninger. Manglende forståelse av kompleksiteten i å oversette kunnskap fra en kontekst til en annen. De skriver om praksis innen sykepleie, men problemene er gjenkjennelige for oss også.

“Kunnskapsbasert praksis innebærer at fagutøvere bevisst bruker ulike kunnskapskilder i praksis” (Nortvedt et al., 2012, s. 16). De mener kunnskapsbasert praksis som metode kan gi

“redskaper til å utvikle praksis gjennom en systematisert og reflektert bruk av ulike kunnskapskilder” (Nortvedt et al., 2012, s. 21). Modellen viser ulike kunnskapskilder: erfaringsbasert, forskningsbasert og brukerkunnskap. Disse kildene virker innenfor rammene av praksisen vi befinner oss i. Rammene av praksisen utgjør konteksten og “er knyttet til kultur, forståelsesramme, ressurser, etiske forhold, politikk og prioriteringer” (Nortvedt et al., 2012, s. 19). Vi skal kort presentere de ulike delene av modellen: Erfaringsbasert kunnskap “utvikles gjennom refleksive prosesser der praktikere lærer fra erfaring” (Nortvedt et al., 2012, s. 18). Forskningsbasert kunnskap henviser til “kunnskap som kan være veiviser i praksisnære og pasientnære situasjoner i utøvelsen av faget” (Nortvedt et al., 2012, s. 18). Mens brukerkunnskap handler om at brukeren skal få informasjon om valg som tas, handler brukermedvirkning om at brukeren selv kan være med på beslutningsprosessen.

Grimen og Molander (2008) påpeker at skjønn har en fremtredende rolle i idealtypiske modeller av profesjonalisme. De gjør et forsøk på å begrepsfeste skjønn og diskuterer skjønn som normativt problem, men slår også fast at det per i dag ikke finnes en fullgod teori om skjønn. Profesjonelt arbeid innebærer skjønn, det er “en uomgjengelig side ved en type praksis som anvender generell kunnskap, nedfelt i handlingsregler, på enkelttilfeller” (Grimen & Molander, 2008, s. 179). Heggen og Kirkevold (2017) støtter seg på Grimen og Molander når de beskriver skjønn som “en måte å resonnerer på under betingelser av ubestemthet, og skjønn er avgjørende i individuell tilpasning av systematisert kunnskap. Skjønn er informert, men ikke determinert av vitenskapelig evidens” (s. 65). Heggen og Kirkevold (2017) skriver om klinisk sykepleie, mens Andreassen (2017) retter organisasjonsfaglige perspektiv mot skjønnsbegrepet, og sier at “yrkesgruppens faglige standard og skjønn er rasjoneringsstruktur for velferdsstatens tjenester” (s. 141).

Lipsky (2010) etter hvert kjente teori om street-level bureaucrats, eller ‘bakkebyråkratene’, handler om de ansatte i forvaltningen som befinner seg ‘på gulvet’ i direkte kontakt med brukeren/klienten. Et sentralt poeng er at bakkebyråkratene utøver skjønn, innenfor rammene av profesjonen, og i forlengelsen av politiske beslutninger. Lipsky (2010) skriver om amerikanske fengselsbetjenter som et typisk eksempel på bakkebyråkrater. “Prison guards conventionally file injurious reports on inmates whom they judge to be guilty of ‘silent insolence’. Clearly what does or does not constitute a dirty look is a matter of some subjectivity” (s. 14). Vi er ikke kjent

med at det er vanlig praksis i norske fengsler å skrive rapport på innsatte som sender fengselsbetjenten 'stygge blick'. Men essensen i sitatet over er at fengselsbetjenten er gitt et visst handlingsrom. Hvordan skjønnet forvaltes innenfor dette handlingsrommet vil avhenge av både regler og rutiner, men også den profesjonelles holdninger og kultur ved arbeidsplassen. Vi forstår Lipsky slik at bakkebyråkratene utøver skjønn, i det ytterste leddet av statens politiske beslutninger. Fredwall (2015) påpeker at “[d]en statlige styringen, kontrollen og tilsynet av og med kriminalomsorgen - og dermed også fengselsbetjentenes arbeid - kan ses i et slikt lys” (s. 116). Bruhn et al. (2017) spør seg hvordan statlig effektivisering påvirker fengselsbetjentes yrkesutøvelse.

Makt og omsorg er begreper som ligger som et slør over hele kriminalomsorgens virksomhet, vi vil derfor kort vise hva vi legger i disse begrepene ved hjelp av Neumann (2014). Neumann (2014) redegjør for begrepene hver for seg, og drøfter forholdet mellom disse. Hun har tidligere skrevet om omsorg i fengsel (1999) og har tidligere jobbet som fengselsbetjentvikar, hun er dermed kjent med praksisfeltet. Neumann (2014) tematiserer begrepene makt og omsorg ved hjelp av Lipskys (2010) begrep om bakkebyråkratene. Hun mener fengselsbetjentes yrkesutøvelse godt kan sammenlignes med barnevernsarbeidere og helsesøstre. “De arbeider alle i offentlige systemer som skal yte hjelp og omsorg til mer eller mindre sårbare personer innenfor rammer som på ulike måter er gjennomsyret av makt” (Neumann, 2014, s. 327). Neumann knytter omsorgsbegrepet til å bry seg om, eller ta vare på noen (Levinas, 1996, sitert i Neumann, 2014, s. 329). Wærness (1992, sitert i Neumann, 2014, s. 329) har delt omsorgsbegrepet inn i tre kategorier som handler om hvilke relasjoner omsorgen skjer i; omsorg som serviceytelse, omsorg i en likeverdige relasjon, og omsorg i en avhengighetsrelasjon. Wærness (1992, sitert i Neumann, 2014) har kalt den sistnevnte for ‘omsorgsarbeid’, “der den som mottar omsorg er avhengig av den som gir omsorg” (s. 329). Neumann (2014) presiserer at hun “ser omsorg som noe klienten kan motta eller få, og som hjelperen yter, mens makt er noe som i større grad blir gjort mot en” (s. 329). Samtidig påpeker hun at makt også kan oppfattes som en ytelse, slik som omsorg. Men at det avhenger av om makten oppleves som “noe som blir gjort mot en” eller om det oppleves som beskyttelse fra noe eller noen (Neumann, 2014, s. 329). Den enkle definisjonen av makt er at “A får B til å gjøre noe B ellers ikke ville gjort” (Neumann, 2014, s. 329). Makt og omsorg henger altså sammen, og finnes i ulike mellommenneskelige

relasjoner og strukturer, samt på ulike nivåer. Olsen (2018) mener den som utsettes for maktbruk skal kunne sjekke at “den er utøvd i henhold til gjeldende lovgivning, bestemte regler og prosedyrer” (s. 112). Selv om lovgivning setter visse rammer for maktutøvelse, er det viktig at handlingsrommet ikke er for snevert, slik at det faglige skjønnets mister sin plass (Olsen, 2018, s. 113).

1.5 Kriminalomsorgsfaglig relevans

«Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for at domfelte skal kunne gjøre en egen innsats for å motvirke nye straffbare handlinger» (Straffegjennomføringsloven, 2001, § 3).

Fengselsbetjenten er i nær kontakt med den domfelte mens han eller hun soner sin dom. Arbeidet er komplekst hvor fengselsbetjenten skal balansere mellom det å yte omsorg og det å ivareta sikkerheten for samfunnet, de ansatte og de innsatte. I dette ligger det at vi både skal være hjelpere, samtidig som vi utøver makt. Regler, rutiner og retningslinjer legger føringer for hvordan vi skal utøve arbeidet, samtidig som det er åpnet for skjønnsutøvelse. Fengselsbetjenten må være seg bevisst disse elementene, som vektlegges tidlig i fengselsbetjentutdanningen. Likevel kan det diskuteres om god forståelse av balansegangen vi nevner er tilstrekkelig for å jobbe kunnskapsbasert, eller om utviklingen stagnerer når vi trer inn bak murene og rollen som fengselsbetjent.

Fengselsbetjenten skal ikke bare navigere seg gjennom ulike fagfelt i løpet av en arbeidsdag, men også fatte avgjørelser som får betydning for personer i sårbare situasjoner. En kan spørre seg i hvilken grad fengselsbetjenten kan ‘jobbe kunnskapsbasert’, når mye av handlingsrommet er regulert av lovverk og rutinebeskrivelser. Lovverk eller instruksjoner kan ikke ta høyde for enhver situasjon som kan oppstå i et høysikkerhetsfengsel, og gir derfor rom for at fengselsbetjenten kan og bør utøve skjønn. Vi forventer at problemstillingen vår er krevende å svare på, og at den ikke lar seg fullt ut besvare i en oppgave som dette. Det vil være flere ulike måter å betrakte problemstillingen på, som organisatorisk, kulturelt, strafferettslig eller etisk. Ved å velge det profesjonsfaglige perspektivet vil vi fange opp det som har med fengselsbetjentens praksis å gjøre. Oppgaven tar ikke sikte på å belyse alle aspekter ved kriminalomsorgen. Likevel håper vi dette kan være et bidrag inn i diskusjonen om kunnskapsbasert praksis i kriminalomsorgen.

2 Metode

Som regel skiller vi mellom to ulike vitenskapssyn; naturvitenskap og humanvitenskap. Førstnevnte handler om å finne “sammenheng mellom årsak og virkning”, altså forklarende kunnskap (Dalland, 2020, s. 42). Mens humanvitenskapen “hjelper oss til å forstå” (Dalland, 2020, s. 47). Hermeneutikken “har blitt sett på som åndsvitenskapenes grunnleggende metode og knyttet til skillet mellom *forklarende* og *forstående* vitenskaper” (Dalland, 2020, s. 48). Dalland (2020) mener den hermeneutiske tilnærmingen er særlig viktig for studenter som skal arbeide med mennesker fordi den handler om “å tolke og forstå grunnlaget for menneskelig eksistens” (s. 49). Vårt vitenskapelige ståsted er forankret i hermeneutikken.

Dalland (2020) beskriver metode «som å følge en viss vei mot et mål» (s. 56). Veien vår, litteraturstudie, innebærer å få en oversikt over tilgjengelig litteratur og publikasjoner på feltet. I utgangspunktet tenkte vi at intervjuer med fengselsbetjenter ville gitt et godt innblikk i hvordan de vurderer kunnskap i praksis. Grunnet kort tid fra oppstart av prosjektet til ferdigstilling hadde vi ikke mulighet til å gjennomføre prosjektet med intervjuer. En prosess med å få godkjent søknad til Norsk senter for forskningsdata og Kriminalomsorgen, ville vært for tidkrevende. Vi ble også anmodet av studieansvarlig å gjøre en litteraturstudie. Derfor har vi benyttet oss av eksisterende litteratur om temaet. Vi vil gjøre rede for framgangsmåte ved litteratursøk, samt vise hvordan vi har tenkt i utvelgelsen av tekster relevante for temaet kunnskapsbasert praksis.

2.1 Litteratursøk og utvelgelse

Da prosessen med litteratursøk startet ble vi enige om å finne faglitteratur på emnet profesjonalitet. Temaet kunnskapsbasert praksis er beskrevet i bøker vi har ervervet oss tidligere i studiet: *Jobb kunnskapsbasert! En arbeidsbok* (Nordtvedt, et. al., 2012) og *Kunnskapsbasert straffegjennomføring i kriminalomsorgen i Norge* (Westrheim & Eide (red.), 2019). Samtidig ville vi undersøke hvordan fengselsbetjenten beskriver sin praksis, her ønsket vi i hovedsak å se hva forskningen kunne fortelle om den norske fengselsbetjenten/hva fengselsbetjentene sier selv.

Trunkering av ordet 'profesjon' i databasen Oria gir 1073 treff i KRUS-biblioteket, og over 30 000 treff når vi inkluderte materiale som ikke var tilgjengelig hos KRUS (med årstallene 2010-2020). Vi stolte på KRUS-bibliotekets vurderinger og "gressing" blant de 1073 i resultatlisten, førte til at vi fant to bøker vi anser relevante for tema, noe kjent fra før og noe nytt for oss (Dalland, 2020, s. 151). *Kvalifisering til profesjonell yrkesutøvelse* (Mausethagen & Smeby, 2017) og *Praktisk kunnskap som profesjonsutvikling* (McGuirk & Methi, 2015). Vi forhørte oss også med veileder om utvalg av pensumlitteratur og hun gikk god for disse bøkene. Deretter benyttet vi oss av "snøballmetoden" ved å se i litteraturlistene (Dalland, 2020, s.151). Der forfattere har henvist til andre har vi benyttet oss av primærkilden der det har vært mulig. Vi har hatt god tilgang til bøker både fra egne bokhyller, gjennom bibliotek i nærmiljøet og på KRUS. Søk i Oria med disse ordene 'kunnskapsbasert' og 'kunnskapsbasert praksis' gir lite relevant litteratur, foruten ei bok vi allerede kjente til: *Kunnskapsbasert straffegjennomføring i kriminalomsorgen i Norge*.

Vi har i all hovedsak forholdt oss til nyere litteratur. "Innenfor fagområder som er i stadig utvikling, kan kunnskap fort bli utdatert", vi har allerede påstått at kriminalomsorgen er i endring, dette tar vi med oss i søket etter forskningsartikler (Dalland, s. 155). Noen eksklusjonskriterier i søkemotorene Oria og Google Scholar var fagfellevurderte artikler utgitt etter 2015, vi lette etter etter artikler som omhandler norsk kriminalomsorg. Som vi ser av den ene svensk-norske artikkelen (Bruhn, et. al., 2017) er det forskjeller mellom norsk kriminalomsorg og svensk kriminalvård, både i fengselsbetjentutdanningen, men også hvordan fengsel organiseres.

Vi har også sett gjennom databasen CORA under tema Fengselsbetjent, for å se om det er publikasjoner av nyere dato tilgjengelig. De fleste publikasjonene omhandler temaet vold og trusler i kriminalomsorgen, men også andre temaer, som betjentrollen i organisasjonen. De nyeste publikasjonene er fra 2006 og passer ikke inn i søkekriteriene våre. Det er også en egen fane som heter artikler i CORA, vi har sett over hele listen (45 treff), men ikke funnet disse relevante for vårt tema.

Når det kommer til fagbøkene handler disse om teoretiske diskusjoner om forskjellige tema, av disse er det kun boken om kunnskapsbasert straffegjennomføring som er direkte rettet mot

kriminalomsorgen og fengselsbetjentyrket. Blant andre drøfter Nymo (2019) fengselsbetjentrollen i artikkelen “Fengselsbetjent i dag - og i morgen”. Vi ser likevel Smeby og Mausestaden (2017) som nyttige bidrag opp mot problemstillingen vår, da en rekke profesjoner vil ha både fellestrekk og ulikheter. Det universelle ved profesjonsyrker er at de “[...]dreier seg om samhandling med mennesker. Dette reiser alltid moralske og etiske spørsmål” (Hoel, 2013, s. 128). Det partikulære ved fengselsbetjentens syn på praksis har vi forsøkt å fange opp ved å benytte oss av kvalitative undersøkelser hvor fengselsbetjenter er intervjuet. Vi har ikke funnet noen studier som omhandler vår problemstilling direkte, men forskjellige artikler som inneholder elementer av tematikken vår. Funnene vi presenterer vil derfor ikke være direkte svar på problemstillingen, men vil kunne gi en pekepinn på hvordan fengselsbetjenten ser sitt faglige arbeid. Dette følges opp i kapittel 4.

3 Litteraturgjennomgang

I dette kapittelet vil vi gjøre rede for litteraturen som ligger til grunn for oppgaven. Vi tar først for oss litteraturen om profesjonskvalifisering. Deretter gjør vi kort rede for fengselsbetjentens kunnskapsbase, en kort diskusjon om profesjonsbegrepet følger også. Vi vil introdusere begrepene ‘open-mindedness’ og ‘erfaringsrom’. Før vi presenterer relevante studier, med fengselsbetjenters refleksjoner om egen praksis om henholdsvis kontaktbetjentrollen, etikk og moral og utdanning.

3.1 Profesjonskvalifisering

Det er interessant historisk sett, slik Heggen (2005, s. 449) viser, at det eksisterte en oppfatning fra 1940-årene til midten av 1970-årene om at de profesjonelle visste hva som var best for klienter. Tilgangen på informasjon har bidratt til at tilliten til profesjonelle er svekket og det lever ikke lenger en tanke om at de “rår over ein legitim og udiskutabel kompetanse” (Heggen, 2005, s. 449). Heggen (2005, s. 449) viser også til at det tidligere eksisterte en oppfatning om at ‘sundt bondevett’ og personlige egenskaper var tilstrekkelige kriterier for å være en god profesjonsutøver i omsorgsyrkene.

Smeby og Mausethagen (2017, s. 11) drøfter begrepet profesjonskvalifisering og trekker frem sentrale aspekter ved diskusjon om emnet. “Det sentrale idealet for profesjonsutøvelse er at den er kunnskapsbasert” (Smeby & Mausethagen, 2017, s. 20). De velger profesjonskvalifisering som begrep, heller enn profesjonsutdanning, for å understreke at kvalifisering ikke utelukkende handler om utdanning. Kvalifisering til profesjonell yrkesutøvelse skjer ved ulike arenaer, som profesjonens utdanning, arbeidslivet og videreutdanning (Smeby & Mausethagen, 2017, s. 11). Ifølge Smeby og Mausethagen (2017, s. 11-12) er et annet aspekt er profesjonsutdanningens innhold, hvor tverrfaglig kunnskap, verdier og praktiske ferdigheter står sentralt. De understreker at mye av kvalifiseringen til profesjonell yrkesutøvelse skjer gjennom utdanning og praksis, men påpeker at det “fortsetter - eller i alle fall bør fortsette - gjennom hele yrkeslivet” (Smeby & Mausethagen, 2017, s. 19). En tredje dimensjon ved profesjonskvalifisering er hvordan den styres og organiseres (Smeby & Mausethagen, 2017, s. 13). De trekker frem hvorvidt profesjonalisering ovenfra og nye former for statlig styring begrenser handlingsrom og undergraver læringsprosesser, eller gir rom for skjønn og “behov for solid profesjonskvalifisering” (Smeby & Mausethagen, 2017, s. 12). Bruhn et. al. (2016) kommer også inn på temaet om hvordan skjønn påvirkes av statlig styring.

Når samfunnet overlater myndighetsområder, som straffegjennomføring, til én ekspertgruppe/profesjonsgruppe, styres arbeidet av “profesjonell logikk”, kontra markedskonkurranse eller byråkratisk logikk som handler om å forholde seg til lover og detaljerte reguleringer (Freidson, 2001, sitert i Bruhn et al., 2016, s. 70). Det kan se ut til at vi i Norge fører en kombinasjon av profesjonell og byråkratisk logikk (Bruhn et al., 2016, s. 79). Forfatterne stiller seg spørrende til om fengselsbetjenten allerede er “profesjonalisert”, samt om kravet til en viss akademisk bakgrunn kan garanteres for fremtiden. “New Public Management” knyttes til det å ha “hiearchical management, detailed regulations, standardized procedures, target setting and performance reviews” (Evetts, 2013, sitert i Bruhn et al., 2016. s. 71). Forfatterne viser til at NPM kan ha påvirket norsk kriminalomsorg ved at målene de senere årene har dreid seg om kapasitetsutnyttelse i fengslene og kostnadseffektivitet (Bruhn et al., 2016, s. 77). De påpeker også at i likhet med Sverige vil en endring fra regioner til større, sammenslåtte enheter sannsynligvis ha negativ påvirkning på den enkeltes skjønnsutøvelse og selvbestemmelse. Dette vil kanskje vise seg i norsk kriminalomsorg de kommende årene, forslag

om omorganisering av kriminalomsorgen skal opp til høring i Stortinget i januar 2021⁵. Samtidig styrker kriminalomsorgen fengselsbetjentutdanningen og vektlegger utvikling og kunnskapsbasert praksis.

Bruhn et al. (2016) sammenligner utdanningen av fengselsbetjenter i Norge og Sverige. Bakgrunnen for undersøkelsen er at de skandinaviske landene ofte blir sammenlignet når det gjelder straffegjennomføring og kriminalomsorg, til tross for viktige forskjeller (Bruhn et al., 2016, s. 68). Utdannelsen virker inn på hvordan feltpraksisen effektiviseres (Bruhn et al., 2016, s. 75). Forfatterne viser hvordan Norge har gått mot en akademisk retning hvor det to-årige praktisk-teoretisk studiet gir 120 studiepoeng, mens Sverige kun tilbyr en kortere grunnopplæring (Bruhn et al., 2016, s. 73-74). Tidligere hadde Sverige ti ukers kurs på universitetsnivå og 28 uker grunnopplæring, mens dette i 2012 ble kuttet av økonomiske grunner (Bruhn et al., 2016, s. 73-74). Nå gjennomføres kun 20 ukers grunnopplæring, og kortere kurs for de som ønsker å spesialisere seg til ulike funksjoner innen programvirksomhet eller som sikkerhetspersonell (Bruhn et al., 2016, s. 74-75). Det er heller ikke alle fengselsbetjenter som fungerer som kontaktbetjenter og det kommer frem at denne rollen er nedprioritert (Bruhn et al., 2016, s. 75). Norsk kriminalomsorg utdanner altså fengselsbetjenten mer enn den svenske kriminalvården, dette kan se ut til å påvirke fengselsbetjentrollen direkte. Hva skal til for å oppnå profesjonell yrkesutøvelse?

Heggen (2005) har gjort en undersøkelse for å forsøke å avdekke hva som er viktig for profesjonell yrkesutøvelse. Heggen tar for seg de som utdanner seg til allmennlærer, sosialarbeider, sykepleier og førskolelærer. Hvordan profesjonsstudenter oppfatter teori, om den er brukbar i praksis eller ikke og om det eksisterer en sammenheng mellom teori og praksis, trekkes frem som et viktig tema (Heggen 2005, s. 446). Han følger studentene helt fra de begynner på studiene til de er ferdig utdannet. Heggen (2005, s. 447) benytter seg av et "optimistisk perspektiv - om at styrking av relasjon mellom utdanning og yrkesfelt er mulig." Smeby og Mausethagen undersøker utdanningens relevans for arbeidslivet, basert på longitudinelle spørreskjemadata fra 2011. Sykepleiere, førskolelærere, sosialarbeidere og allmennlærere rapporterer at de møtes av "[...]større krav til kunnskap og ferdigheter i arbeidslivet enn de har tilegnet seg i utdanningene." (Smeby & Mausethagen, 2017, s. 13). Men

⁵ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-143-l-20192020/id2741986/>

også at de har lært seg like mye i løpet av de første årene i arbeidslivet, som under utdanning (Smeby & Mausethagen, 2017, s. 13). Smeby og Mausethagen (2017) påpeker imidlertid at det er viktig å “være forsiktige med å tolke disse resultatene som at arbeidslivet er viktigere for kvalifiseringen enn utdanning” (s. 13).

Heggens (2005, s. 454) undersøkelse viser at sosialarbeiderne og allmennlærerne mener at fagkunnskapens viktighet blir svekket under utdanning i motsetning til hva førskolelærere og sykepleiere rapporterer. Han argumenterer for at dette kan ha sammenheng med at de ikke har vært “innstilt på å skaffe seg fagkunnskap gjennom profesjonsutdanninga” (Heggen, 2005, s. 455). Heggen (2005, s. 456) sier også at spesielt sosialarbeiderne har en tanke om at det ikke er behov for å legge ned så mye arbeid under studiene. At studentene har disse holdningene vil også påvirke det faglige nivået og kravene for gjennomføring over tid og han kaller dette “danninga av ein bestemt studiekultur” (Heggen, 2005, s. 456). Nymo (2006) viser at tidligere aspiranter ved KRUS vektla praksiserfaringen, heller enn teori-delen av utdanningen, som gyldig for å bli gode fengselsbetjenter. Hun påpeker at “[p]raktisk opplæring på arbeidsplassen alene vil fort kunne føre til en veldig ‘intern praksis’, en resirkulering av dårlige vaner i verste fall” (Nymo, 2006, s. 94). Fengselsbetjentutdanningen har endret seg en hel del siden 2006, og vi vil senere undersøke hva fengselsbetjenter i nyere tid sier.

Smeby og Heggen (2014) ønsker å se nærmere på hvordan studenter (herunder allmennlærere, sosialarbeidere, sykepleiere og førskolelærere som i ovennevnte undersøkelser) opplever sammenheng mellom teori og praksis. De viser til Antonovsky (1987, sitert i Smeby & Heggen, 2014, s. 73) som knytter mestring til begrepet “coherence”, her oversatt til sammenheng, til “meaning, manageability and comprehension”. Smeby og Heggen (2014, s. 71) tar for seg tre ulike former for “coherence” i et forsøk på å finne ut hvordan utviklingen av profesjonell kunnskap og ferdighet skjer. Den første, “biographical coherence”, handler om hvilke erfaringer og personlig kunnskap profesjonsstudenten har med seg (Eraut, 2004, sitert i Smeby & Heggen, 2014, s. 73). Den andre, “programme coherence”, handler om sammenhenger mellom fagkunnskap og praksis (Smeby & Heggen, 2014, s. 73). Den tredje og siste, “transitional coherence”, tar for seg sammenhengen mellom kunnskap og ferdigheter studentene har tilegnet seg under utdanningen og de første årene i arbeidslivet (Smeby & Heggen, 2014, s. 74).

Resultatene fra undersøkelsen viser at studentene tilegnet seg mest kunnskap, både praktisk og teoretisk, *etter* (vår kursiv) at de var ferdig utdannet og var i gang med arbeidslivet (Smeby & Heggen, 2014, s. 78). Videre undersøker de kvalitet på læring og sammenheng mellom læring og praksis. Her kommer det frem at sosialarbeidere og førskolelærere ser en relativt større sammenheng mellom klasseromsundervisning og praksis, i motsetning til sykepleiere, og spesielt allmennlærere (Smeby & Heggen, 2014, s. 78-79). Hva gjelder utplassering i praksis skårer sammenheng høyt (Smeby & Heggen, 2014, s. 79-80).

I diskusjonen tar Smeby og Heggen (2014, s. 83) først for seg “programme coherence”. Her finner de at resultatene understreker viktigheten av at det eksisterer sammenheng mellom fagkunnskap og praktisk arbeid, både hva gjelder klasseromsundervisning og utplassering i praksis. Når de ser på “biographical coherence” kommer det frem at studentenes bakgrunn ikke utgjør noe forskjell på tilegnelse av kunnskap og ferdigheter, derimot har alder og kjønn gitt noen utslag (Smeby & Heggen, 2014, s. 84-85). Til slutt, tar de for seg “transitional coherence”, resultatene viser at de som har hatt utbytte av utdanningen, har fått utbytte av teoretisk kunnskap og praktiske ferdigheter i arbeidslivet (Smeby & Heggen, 2014, s. 85). De viser også til at ens egeninteresse i profesjonen, oppmuntring fra kollegaer og utfordrende oppgaver har positiv effekt på utvikling og tilegnelse av kunnskap på arbeidsplassen (Smeby & Heggen, 2014, s. 85). Forfatterne viser til tidligere forskning som har vist at lærere verdsetter profesjonsutdanningen etter flere år i arbeidslivet (Brouwer & Korthagen, 2005, sitert i Smeby & Heggen, 2014, s. 87). Dette ser de i sammenheng med at nyvunnen teoretisk kunnskap kan være vanskelig å koble til praktisk yrkesutøvelse. Smeby og Heggen (2014, s. 88) påpeker at bruk av begrepet “coherence” er mer konkret og enklere enn begrepet refleksjon. Noe som kan gjøre det enklere for studenter å binde sammen teori og praksis.

Fossestøl (2013) undersøker hvilken kunnskap som kan bidra til gode faglige avgjørelser i sosialt arbeid. Hun er kritisk til evidensbevegelsens plass i sosialt arbeid blant annet fordi det er krevende å sikre evidens i naturvitenskapelig perspektiv i sosialt arbeid. Hun mener også det er fare for å ikke se betydningen av refleksjon, når praktisk dømmekraft “blir marginalisert” gjennom ‘selvfølgeligheten’ evidenshierarkiet bringer med seg (Fossestøl, 2013, s. 61). Det hun her sikter til er at forskningen innen naturvitenskapen setter praktisk kunnskap langt nede i evidenshierarkiet. Dette i motsetning til randomiserte og kontrollerte forsøk, eller RCT (Grimen,

2009, sitert i Fossestøl, 2013, s. 56). Selv om det er viktig å forholde seg til teori og forskning, skal denne tolkes og omsettes til praksis, samtidig som profesjonsutøveren tar hensyn til brukeren (Fossestøl, 2013, s. 63). Hun argumenterer for at det å være profesjonell handler om at faglig skjønn skal vurderes og begrunnes, at det ikke handler om objektivitet eller det å være nøytral (2013, s. 61-62). Samtidig skal den profesjonelle fatte avgjørelsene innenfor gjeldende rammer (Fossestøl, 2013, s. 59). Det å opparbeide seg erfaring i praktisk kunnskap tar lang tid og det krever at utøveren tar i bruk kunnskapskildene som er gitt, det være rammebetingelsene som lover og regler, teoretisk kunnskap og kunnskap om brukeren (Fossestøl, 2013, s. 59).

3.2 Fængselsbetjentens kunnskapsbase

Eide og Kronstad (2019) beskriver fængselsbetjentens profesjonalitet som “et sammensatt uttrykk for kunnskaper, ferdigheter og et felles verdigrunnlag[...]”, som erverves “[...]gjennom utdanning og erfaring fra arbeid i fængsel” (s. 115). For at kunnskapsbasert straffegjennomføring skal oppnås trenger den profesjonelle fængselsbetjenten “bredde- og dybdekunnskap innenfor flere, og til tider, sprikende disipliner” (Eide & Kronstad, 2019, s. 108). Vi merker oss at Westrheim et al. (2017, s. 61) peker “[...] på at fængselsbetjentrollen ikke regnes som en profesjon”, i hovedsak fordi det er mulig å ansette ufaglærte fængselsbetjenter. Mens Nymo (2019) beskriver «fængselsbetjentutdanningen i det absolutt laveste sjiktet av profesjonsutdanninger, men også fængselsbetjenten må begrunne sine handlinger ut fra forskningsbasert kunnskap” (s. 334). Westrheim et al. (2017) vil “forklare betjentenes fremstilling av profesjonalitet som et uttrykk for en samlet profesjonell kompetanse” (s. 61).

Molander og Terum (2008) peker på at profesjonsbegrepet er både flertydig og omstridt, de viser til en vanlig beskrivelse, “[p]rofesjoner er yrker som har oppnådd profesjonell status” (s. 17). Å være profesjonell henviser i hverdagspråket vanligvis til en person som er dyktig i yrket sitt, men profesjoner er også del av en organisasjon (Molander & Terum, 2008, s. 18). De viser til at det organisatoriske aspektet handler om hvordan yrket er organisert på en spesifikk måte. Blant annet ved at yrkesgruppen har kontroll dels over arbeidsoppgavene og dels over utførelsen av dem. Mens det performative aspektet handler om de profesjonelle. (Molander & Terum, 2013, s. 18). Videre identifiserer Molander og Terum (2008) “grunnleggende elementer ved praksis” (s. 19-20); profesjoner yter tjenester, tjenestene har klienter som mottakere, tjenestene er

endringsorienterte og praksis er feilbarlig. Videre skal “[p]rofesjonelle tjenester anvende en systematisert kunnskapsmengde på enkelttilfeller”, og “karakteriseres ved bruk av skjønn” (Molander & Terum, 2008, s. 20).

Manger (2012) er også i utgangspunktet opptatt av innsattes opplæring og skolegang, og ser samtidig behovet for kunnskapsbasert praksis blant ansatte i kriminalomsorgen.

Kriminalomsorgen skal bruke den beste nasjonale og internasjonale forskningen og være kunnskapsbaserte (St.meld. nr. 37 (2007-2008), s. 8). Manger (2012) forklarer at kunnskapsbasert praksis skal “ha rot i forskningsbasert kunnskap integrert med erfaringsbasert kunnskap, i tillegg til preferansar hos brukarane” (s. 129). Dette handler om at vi skal ta gode og fornuftige avgjørelser tuftet på informasjonsinnhenting (Manger, 2012, s. 129). Han understreker at dersom dette skal være mulig i praksis er kriminalomsorgen nødt til å ha målrettet organisasjons- og kompetanseutvikling (Manger, 2012, s. 130).

I likhet med Smeby og Mausethagen (2017), Smeby og Heggen (2014) og Heggen (2005) skriver Manger om forholdet mellom teori og praksis. Mangers gode kjennskap til kriminalomsorgen gjør at han kan belyse temaet i et kriminalomsorgsfaglig perspektiv. Han beskriver her at det kan virke som om ansatte i kriminalomsorgen har en tanke om at teori er unødvendig og har lite rot i praksisvirkeligheten (Manger, 2012, s. 130). Han understreker at teori og praktisk kunnskap “inngår som to samanvevde komponenter i profesjonskunnskapen deira”, og sikter til både fengselsbetjenter og lærere (Manger, 2012, s. 131). Manger (2012) peker på at tilegnet kunnskap må vurderes kritisk, samtidig som han viser til noe mange kanskje kan kjenne seg igjen i: “Ofte lærer vi at ‘slik er det’, utan at vi stiller spørsmål om det vi har lært, stemmer” (s. 131). Han viser også til at enkelterfaringer kan sette oss i fare for å lage strenge rutiner som går utover innsatte ved at “når noko skjer ein gong eller nokre gonger, vil det alltid kunne skje” (Manger, 2012, s. 131). Han presiserer at den ansatte sammen med arbeidsgiver, har et ansvar for å holde seg oppdatert og vedlikeholde kunnskap, også når ny kunnskap kan endre praksis (Manger, 2012, s. 132).

Ifølge Bøyum (2017) er det en del av den profesjonelles ansvar å ikke være ‘ferdig utlært’. Han skriver om den epistemiske og relasjonelle dimensjonen ved profesjonelt ansvar, og påpeker at selv om disse skiller seg fra hverandre rent analytisk, så er de tett forbundet med

profesjonsutøvelse (Bøyum, 2017, s. 36-37). Sullivan (2015, sitert i Bøyum, 2017) “hevder at profesjonsutdanning handler om å lære opp studentene i det han kaller tre ulike kunnskapsdimensjoner” (s. 43). Disse er: teoretisk/vitenskapelig kunnskap, den praktiske dimensjonen og verdier og holdninger. Sullivan er særlig interessert i den tredje dimensjonen, mens Bøyum (2017, s. 43) mener at den første dimensjonen også er av etisk karakter. Hvordan den første kunnskapsdimensjonen formidles (både i skolen og i praksis) er essensiell, her nevner han profesjonsutdanningens “skjulte pensum” hvor verdier også formes på uformelle måter, som for eksempel hvordan foreleseren snakker.

3.3 ‘Open-mindedness’ og refleksjon

Bøyum (2017) skriver at “Profesjonsutdanning er ikkje å tileigne seg eit sett tidlause sanningar slik at ein kan avslutte kunnskapsarbeidet ved avslutta utdanning” (s. 39). Han viser til Simons og Ruijters (2014) begrep om *self-determined learning professionals*. Begrepet impliserer at den profesjonelle gjennom sin forpliktelse til klientens interesse, er forpliktet til å ta egen læring og utvikling seriøst. Bøyum skriver om nysgjerrighet og åpenhet som intellektuelle dyder, og mener profesjonsutdanningen bør kultivere slike dyder som forbereder en til å holde seg faglig oppdatert (2017, s. 40). Bøyum (2017) mener ikke at det å være nysgjerrig og åpen i seg selv er tilstrekkelig, men også kompetanse til å innhente svar på nysgjerrighetene. Dette innebærer også at en har metodisk kompetanse til å tolke og forstå ulike studier (s. 42).

Den britiske filosofen Hare (2009) viser til begrepet ‘open-mindedness’ er anerkjent som “an intellectual virtue in the history of philosophy” (s. 36-37). Samlet sett handler begrepet om å være åpen for å endre mening, uten å være helt ukritisk når noe nytt blir presentert.

For å oppnå ‘open-mindedness’ viser Hare (2009, s. 37-38) til at det kreves å ta en reell og kritisk vurdering av ny informasjon, forutsatt at det ikke foreligger grunner som tilsier at det er unødvendig. Han understreker at relativisme ikke er det samme som “open-mindedness”. Relativisme aksepterer alle synspunkt som likeverdige fordi de må forstås ut fra sin egen kontekst, et slikt syn fordrer ikke kritisk undersøkelse (Hare, 2009, s. 38). ‘Open-mindedness’ må heller ikke forveksles med å tvile ved enhver sannhet. Samtidig understreker Hare (2009, s. 39) viktighet av kildekritikk, samt å ikke ta subjektive meninger for å være beviselig alene, best

tilgjengelig evidens må vurderes. ‘Open-mindedness’ krever “respect for open discussion and debate, involves genuinely listening to others” (Hare, 2009, s. 39). Hare (2009, s. 39) påpeker at ‘open-mindedness’ bør inngå i undervisning for å unngå indoktrinering, oppnå kritisk tenkning, åpne for diskusjoner og nysgjerrighet, og være i stand til å argumentere for egne ståsted.

Wackerhausen (2015) beskriver 1. ordens refleksjon som en form for problemløsning “hvor det tenkes *med*” og “hvor det tenkes *ut fra*” sedvanens begreper og perspektiver, og er mer “sedvane-bekreftende enn sedvane-utfordrende” (s. 95). Ved en slik form for refleksjon er det lite rom for kritisk refleksjon rundt sedvanen selv (Wackerhausen, 2015, s. 96). Derfor kan det være hensiktsmessig å rette seg mer mot 2. ordens refleksjon som kan bidra til å utfordre sedvanen. Dette innebærer å reflektere over refleksjonene, å ta for seg de begreper og perspektiver vi til vanlig handler ut fra og slik forsøke å “synliggjør det som er usynlig i det sedvanlige” (Wackerhausen, 2015, s. 96). For å oppnå dette kreves det at vi får kjennskap til kunnskap som er fremmed for vårt eget felt og som kan utfordre det vi ser på som “selvfølgeligheter” i sedvanen (Wackerhausen, 2015, s. 97).

Wackerhausen (2015) mener hverken teori eller praksis er gode nok hver for seg, men sier også at “erfaringen ikke alltid er et troverdig sannhetsvitne eller en god læremester” (s. 81). Samtidig understreker han at det må etterstrebtes å unngå negative sedvaner basert på erfaringer.

Wackerhausen (2015) illustrerer ved hjelp av tre eksempler hvordan ureflektert praksislæring kan utspille seg og skape negative sedvaner.

Det første eksempelet viser hvordan vi kan bedras av “det selvbekreftende erfaringsrom” (Wackerhausen, 2015, s. 85). I eksempelet gjør han oss kjent med en servitør som gir den beste service til de velstående gjestene som hun alltid får drikkepenger av (Wackerhausen, 2015, s. 83-85). Vi utfører en lik handling gjentatte ganger, som gir et resultat vi er fornøyd med og derfor fortsetter vi denne handlingen. Servitøren yter lite service overfor de mindre velstående, selv om det skal vise seg at det er disse gjestene som gir mest i drikkepenger hvis de får samme oppmerksomhet. En slik gjentagende handling kan medføre at vi ikke ser alternativene i erfaringsrommet - hvordan en ny handling kanskje kunne medført enda bedre resultater. Vi bekrefter overfor oss selv med erfaring og handling at resultatet er bra.

I det andre eksempelet til Wackerhausen (2015, s. 85-87) forteller han om en lege som oppfattes av kolleger som særs flink til å sy kompliserte sår. Han er effektiv og beundret av kollegaene for sitt arbeid. Behandlingen som utføres på akuttmottaket synes å være bra gjennomført, men det viser seg at selv om sårene blir sydd og gror, får pasientene stygge arr. Konsekvensene eksisterer atskilt fra praksisfellesskapet og informasjonen om disse når ikke inn til legen og de andre på mottaket, de har utført praksisen i et “beskyttet erfaringsrom” (Wackerhausen, 2015, s. 87).

Det siste eksempelet omhandler en lærer med erfaring som sersjant i hæren (Wackerhausen, 2015, s. 87-89). Læreren er i utgangspunktet bekymret for hvordan han skal håndtere sin første skoleklasse, men opplever at alle elevene er rolige og gjør som de får beskjed om. Etter hvert viser det seg at elevene ikke hadde det bra og at de mistrikket læreren sin. Læreren hadde trodd at han gjorde en god jobb fordi han opplevde en følelse av kontroll. Han lyttet kun til sine egne “indre følelsesmessige reaksjoner” som han fikk av “egne ytre handlinger”, fremfor å legge merke til elevenes “usedvanlige taushet, deres manglende øyekontakt, deres manglende smil, fraværet av latter, osv”. (Wackerhausen, 2015, s. 89). Læreren baserte sin praksis på “det selektive erfaringsrom”.

Det disse tre eksemplene har til felles er at de kan medføre “etablering, fastholdelse og videreføring av erfaringsbåret kunnskap” som er uhensiktsmessig (Wackerhausen, 2015, s. 90). Endring av den uønskede praksisen kan først skje når det åpnes for refleksjon rundt den handlingsbårne kunnskapen (Wackerhausen, 2015, s. 91). Wackerhausen (2015, s. 91-92) argumenterer for at refleksjon er nødvendig for å ikke havne innenfor en av de tre eksemplifiserte kategoriene. “Det krever en nytenkning av teori så vel som av praksis, et samspill mellom akademisk og praktisk kunnskap, og en anerkjennelse av at erfaring uten refleksjon er blind, og en refleksjon uten erfaring er tom” (Wackerhausen, 2015, s. 99).

Dersom en profesjonsutøver velger å legge frem avvikende, utfordrende eller kritiske refleksjoner for praksisfellesskapet kan det hende at denne møter “immunsystemet” (Wackerhausen, 2015, s. 97-98). Reaksjonene fellesskapet kan komme med kan være vanskelige å håndtere, men ved å la være å utfordre sedvanene kan det oppstå risiko for uhensiktsmessig praksis (Wackerhausen, 2015, s. 98).

4 Relevante studier

I dette kapittelet vil vi presentere relevante studier som kan være til hjelp for å besvare problemstillingen.

4.1 Kontaktbetjentrollen

Hjellnes (2019) intervjuet 19 fengselsbetjenter om hvordan de reflekterer over rollen som kontaktbetjent. Hun fant at betjenter hun intervjuet om kontaktbetjentrollen ikke artikulere kunnskapen som ligger bak det de gjør når de mestrer rollen, det begrunnes med personlige egenskaper heller enn teori fra utdannelsen på KRUS (2019, s. 93-94). En betjent forteller om en situasjon han mestrer, men sier også at han ikke vet hvorfor han får til det han gjør og at han ikke bruker det han har lært på skolen (Hjellnes, 2019, s. 92). Videre leser vi at når betjentene forteller om mangel på mestring, begrunnes dette med mangel på kunnskap eller 'faglighet' (Hjellnes, 2019, s. 95). Betjentene snakker om lovgivning, rettigheter og manglende fagkunnskap. En av de forklarer at "du føler du ikke vet nok", mens en annen sier "Jeg har ikke kunnskap om det" (Hjellnes, 2019, s. 95). Hjellnes (2019) finner at betjentene "uttrykte seg i stor grad gjennom det som kan kalles fengselsfaglig diskurs" (s. 99). "Kontaktbetjentene viser at de har kunnskap og ferdigheter som kommer til syne i praksis, men kunnskapen er svakt artikulert" (Hjellnes, 2019, s. 101). Hjellnes (2019) viser også til at betjentene hun intervjuet "mangler et reflekterende kollegialt fellesskap som kan granske og forbedre praksis" (s. 101). Grønvold og Fransson (2019) finner også manglende artikulering og teoretisk refleksjon i sin studie av 12 aspiranternes tilnærming til miljøarbeid. De finner at "studentene i liten grad reflekterte over og anerkjente eget arbeid som miljøarbeid" (Grønvold & Fransson, 2019, s. 190). Begrepet 'miljøarbeid' er hentet fra andre kontekster enn den kriminalomsorgsfaglige (Grønvold & Fransson, 2019, s. 182). Det kan være nødvendig å utvikle begreper innen fengselskonteksten for å belyse hvordan miljøarbeidet foregår, at det ofte handler om de spontane samtalene, eller møtene i 'mellomrommet' (Grønvold & Fransson, 2019, s. 187-191). Artikkelen deres gir ingen klar definisjon av begrepet miljøarbeid, og de ser ut til å gå bort fra etablerte definisjoner av miljøarbeid. En definisjon av miljøarbeid vi kjenner fra egen tid som aspiranter finner vi i Linde og Nordlund (2011), de gjengir Fellesorganisasjonens definisjon: "...en systematisk tilrettelegging

av fysiske, psykiske og sosiale faktorer i miljøet for å oppnå personlig vekst og utvikling hos den enkelte bruker” (s. 22). Linde og Nordlund (2011) påpeker at “dersom miljøarbeidet ikke er målrettet, vil det være å regne som sosialt samvær” (s. 25).

4.2 Etikk og moral

Fredwall (2015) intervjuer 19 fengselsbetjenter om profesjonsetikk i sitt doktorgradsarbeid. I tillegg undersøker han hvordan kriminalomsorgens ledelse beskriver betjentrollen, og hva aspirantnemnda ser etter i utvelgelsen av nye betjenter. Vi vil konsentrere oss om det som kommer fram gjennom intervjuer med betjenter som arbeider i høysikkerhetsavdelinger. I likhet med Hjellnes (2019) finner Fredwall (2015) at flere av fengselsbetjentene har “vanskeligheter med å sette ord på hva som kunne være moralsk utfordrende i arbeidet deres” (s. 55). Samtidig som betjentene “snakket både lett og reflektert om en praksis som bød på en rekke moralske problemer, dilemmaer og utfordringer” (Fredwall, 2015, s. 55). Ut fra intervjuene finner Fredwall (2015, s. 362-364) at fengselsbetjentene har ulike perspektiver i møte med den innsatte, noen tenker her-og-nå, mens noen har et nåtids- og et fremtidsperspektiv. Det ser også ut til at betjentene viser respekt for innsattes autonomi, ved å “respektere dem som personer som ikke ønsker eller klarer å leve kriminalitetsfrie liv” (Fredwall, 2015, s. 362).

En fortelling som viser kompleksiteten i det hverdagslige handler om hvordan betjenten Ivar I. forsøker å ivareta en innsatt sin integritet under en større narkotikaaksjon. Om ikke store narkotikaaksjoner er hverdagslig, var kroppsvisitasjon av innsatte inntil ganske nylig en del av fengselsbetjentens hverdagslige oppgaver. Betjenten Ivar I. vet gjennom tidligere samtaler at denne innsatte tidligere har vært utsatt for seksuelle overgrep, Ivar I. observerer at den innsatte stivner til når fem betjenter skal gjennomføre kroppsvisitasjon. På bakgrunn av det Ivar I. vet, foreslår han å gjennomføre visitasjonen på en smidigere måte, på et kontor med to betjenter i stedet for fem. Fredwall (2015) husker fortellingen godt og mener den “fanger opp hvordan betjentene må balansere de vekselvirkende og komplekse hensynene til sikkerhet og hjelp, til konkrete, partikulære forpliktelser overfor enkeltpersoner og profesjonens samfunnsmandat” (s. 264).

4.3 Utdanning

Westrheim et al. (2017) intervjuet 16 fengselsbetjenter i fire fengsler med ulikt sikkerhetsnivå. Forfatterne av rapporten undersøkte hvordan fengselsbetjenten forstår sin rolle når det gjelder oppfølging og tilrettelegging av domfeltes utdanning- og opplæringstilbud. Intervjuene var semi-strukturerte og ble analysert etter tematisk inndeling i tre deler; betjentrollen, betjentenes rolle i innsattes utdanning og betjentutdanningen (Westrheim et al., 2017, s. 33). En av betjentene Westrheim et al. (2017) intervjuet uttrykte seg slik: “det er først og fremst praksis som har gitt meg kompetanse” (s. 56). En annen sier “[j]eg har lært gjennom de erfaringene jeg har gjort på de ulike anstaltene jeg har vært på. Jeg er ingen teoretiker. Det skyver jeg gjerne litt fra meg, men jeg sier til aspirantene jeg veileder at de skal prøve å bruke teorien også” (Westrheim et al., 2017, s. 56). Samtidig viser studien også at betjentene har et ønske om videreutdanning og/eller utvikling (Westrheim et al., 2017, s. 57).

5 Drøfting

Vi vil i dette kapittelet benytte oss av litteraturen som er redegjort for, og drøfte denne opp mot problemstillingen. Refleksjon trekkes frem som et viktig element i litteraturgjennomgangen og ved hjelp av Wackerhausen (2015) ser vi på ulike ‘rom’ som kan vise seg i praksis. Samtidig vil vi drøfte fengselsbetjentens kvalifiseringsarenaer opp mot begrepet kunnskapsbasert praksis. I lys av begrepene; rom, arena og kunnskapsbasert praksis, spør vi oss om fengselsbetjenten omringes av et ‘skjult pensum’ (Bøyum, 2017). Disse temaene drøftes opp mot situasjonen i kriminalomsorgen i dag, samt ut fra egne praksiserfaringer. Problemstillingen er som nevnt: Hvorfor bør fengselsbetjenten jobbe kunnskapsbasert?

5.1 Erfaringsrom

Det hviler mye ansvar på skuldrene til fengselsbetjenten i møte med innsatte og domfelte. Fengselsbetjenten tar avgjørelser som påvirker mennesker i en sårbar situasjon og bør derfor tilstrebe at handlingen kan begrunnes faglig. Den profesjonelle bør kunne stå for sine handlinger. Slik Heggen (2005) viser var det tilstrekkelig med ‘sundt bondevett’ i yrkeslivet, og de

profesjonelle hadde full tillit fra samfunnsborgerne før. Med dagens informasjonsflyt har dette endret seg. Tilliten har blitt svekket. Vi kan likevel stille oss spørrende til om det fortsatt er slik at fengselsbetjenten ‘vet best’? Ved å benytte oss av Wackerhausens (2015) begreper om ‘erfaringsrom’ forsøker vi å knytte disse til fengselsbetjentens arbeid i høysikkerhetsfengsel.

Wackerhausen (2015) beskriver tre ulike erfaringsrom som kan føre den profesjonelle til å utvikle negative sedvaner. Det han kaller ‘det selvbekreftende erfaringsrommet’ handler om at praksisutøveren utfører en handling med tilsynelatende godt resultat, som igjen fører til at utøveren gjentar handlingen. Det følgende eksempelet kan overføres til mange scenarier under innsattes soning. Som fengselsbetjenter har vi mulighet til å påvirke soningsforløpet til de innsatte. De imøtekommende og hyggelige innsatte er gjerne de som får tilbud om tillitsarbeid under soning, og ofte er dette ressurssterke mennesker. Andre innsatte som oppleves som krevende og utfordrende kan bli ekskludert fra slikt arbeid. Dette til tross for at det kan være akkurat disse innsatte som har behov for å få tillit og ansvar. Dersom de samme innsatte går glipp av muligheten vil fengselsbetjenten være uviten om hvilken utvikling de ‘krevende’ innsatte kunne hatt.

Det kan også diskuteres om vi jobber i et ‘beskyttet erfaringsrom’. Fengselet er fysisk atskilt fra samfunnet med murer og gjerder. Fengselsbetjenten har en relasjon til de innsatte under soningsoppholdet, men denne brytes ved løslatelse. Hvordan dette kan utspille seg i praksis kan belyses ved å se på isolasjonsproblematikken. Innsatte som har vært isolert under et fengselsopphold kan utvikle fysiske og/eller psykiske plager. Det at innsatte er utelukket fra fellesskap som forebyggende tiltak har ikke vært uvanlig i et høysikkerhetsfengsel inntil nylig (Straffegjennomføringsloven, 2001, § 37). Dersom en innsatt ‘ikke fungerer’ i et fellesskap med andre innsatte, hender det at de utelukkes på en mer restriktiv avdeling. Dette kan medføre at fellesskapsavdelingen opplever at ro, orden og sikkerhet er ivaretatt.. Likevel kan det tenkes at den innsatte som opplevdes som et uromoment på grunn av psykiske plager og vil få en forverret tilstand av utelukkelsen. Fengselsbetjentene ser muligens noe av denne forverringen under fengselsoppholdet, men hva skjer etter løslatelse? Dersom den innsatte etter soning får større plager knyttet til isolasjonen vil sannsynligvis ikke praksisen inne i fengselet bli påvirket.

Konsekvensene er “atskilt i tid og rom” og fengselsbetjentene har ikke informasjon om hvilke senvirkninger deres handlinger har fått (Wackerhausen, 2015, s. 86).

Wackerhausens (2015, s. 89) ‘selektive erfaringsrom’ handler om å basere handlinger på egne indre reaksjoner oppnådd av egne ytre handlinger. Fengselsbetjenten handler i innenfor rammebetingelser, men samtidig er muligheten for skjønnsutøvelse tilstede. Ofte kan nyutdannede fengselsbetjenter føle seg tryggere på å forholde seg til regler og rutiner. De kan oppleve å ha mer kontroll enn om de skal ta egne vurderinger. Følelsen av kontroll kan føre til at de fortsetter praksisen. Samtidig kan en slik praksis være til hinder for at fengselsbetjenten kan bygge relasjoner til innsatte.

For å kunne si noe om hvorfor fengselsbetjenten bør jobbe kunnskapsbasert, kan det være formålstjenlig å drøfte refleksjonsbegrepet. Å jobbe kunnskapsbasert innebærer også refleksjon over egen praksis (Nordtvedt et al., 2012, s. 21). Dersom fengselsbetjenten reflekterer over sin yrkesutøvelse, kan dette føre til at fengselsbetjenten endrer og forbedrer sine måter å handle på innenfor gitte rammer. Rammene det her siktes til kan være lovverk, retningslinjer, regler og rutiner. Samtidig kan også kunnskap og erfaring innen feltet til en fengselsbetjent være en ramme. Slike faktorer kan være med på å sette begrensninger for refleksjonene, ved at fengselsbetjenten tenker “med” og “ut fra” sedvanens begreper og perspektiver (Wackerhausen, 2015, s. 95).

For å unngå eller bryte med negative sedvaner er refleksjon et viktig ledd i prosessen. Dette kan kreve ‘open-mindedness’; det å lytte til informasjonen og være åpen for endring (Hare, 2009, s. 39). Som tidligere nevnt er det nylig kommet endringer i forbindelse med kroppsvisitasjon. Innsatte og domfelte skal ikke lenger kunne kroppsvisiteres vilkårlig. Rutinemessig og tilfeldig visitasjon av innsatte har vært en del av hverdagen for oss som fengselsbetjenter. Utvelgelsen er noen ganger basert på mistanke og andre ganger historikk ved den enkelte innsatte. Det har likevel stort sett vært et rutinemessig gjøremål, noe å sjekke av på en liste. Vi har gjort det lenge og vi har forsøkt å gjøre det så smidig som mulig, samtidig som det skal være grundig. Vi bruker kommunikasjon, viser forståelse og gjør det vi kan for å unngå ubehageligheter. Vi øver på det,

snakker om det og vi skryter av hverandre for en god gjennomføring av kroppsvisitasjon. Vi gjør det jo så riktig som mulig innenfor rammene vi har?

Det kan være utfordrende å endre sedvaner. Refleksjon alene er ikke nødvendigvis tilstrekkelig for endring dersom det ikke innebærer en form for kritisk refleksjon. Derfor kan det være interessant å ta i bruk Wackerhausen (2015) sin sedvaneutfordrende form for refleksjon, 2.ordens refleksjon. Det handler om se det usynlige i sedvanene våre. Dersom vi ser tilbake på straffegjennomføringens historie er det mye som ville vært utenkelig å innføre i dag som for eksempel ‘vann og brød’⁶. Refleksjon innebærer det å se seg selv og det vi gjør utenfra. Selv om en kroppsvisitasjon har vært en del av vår daglige rutine, vil kanskje også denne sedvanen få fremtidens fengselsbetjenter til å bli overrasket over fortidens praksis.

Endringene rundt rutinemessig kroppsvisitasjon har møtt motstand blant ansatte i kriminalomsorgen. Reaksjonene kan sees i lys av det Wackerhausen (2015, s. 97-98) beskriver som immunsystemet. Praksisfellesskapet kan ha vansker med å ta i mot informasjon som er avvikende eller utfordrende, og som utfordrer sedvanene (Wackerhausen, 2015, s. 97-98). Diskusjonene vi opplever handler i stor grad om sikkerheten som svekkes, og den potensielle faren ved at ikke alle varetektsinnsatte eller domfelte i norske høysikkerhetsfengsler visiteres ved innsettelse. Motargumentene handler blant annet om at det kan føre til økt innførsel av rusmidler, mobiltelefoner og andre illegale gjenstander. Det vil potensielt være utrygt for innsatte og ansatte. Det er ingen som diskuterer om det er krenkende for den innsatte å bli utsatt for kroppsvisitasjon, det er en selvfølge. Samtidig diskuteres heller ikke alternative tiltak for å forebygge uønskede hendelser, nå som kroppsvisitasjon ikke lenger skal være et rutinemessig gjøremål. Det kunne for eksempel handlet om å øke bemanningen for å ha betjenter i miljøet rundt de innsatte. Eller hvordan vi som fengselsbetjenter kan benytte oss av erfaringer og kunnskap for å avdekke det som kroppsvisitasjonen var ment å avdekke. Kan det tenkes at den (tidligere) daglige rutinen med visitasjon av ‘mann og celle’ i avdelingen, kan erstattes med at vi bruker relasjonen vi har til innsatte, ved å merke oss atferdsendringer?

Etter vår erfaring er det ikke selve kroppsvisitasjonen som gjør at vi oppdager om en innsatt har med seg rusmidler tilbake til fengsel etter permisjon. Det er ute i avdelingen vi gjør oss

⁶ Vann og brød som fengselsstraff: https://snl.no/vann_og_br%C3%B8d

observasjoner, er det endringer i miljøet? Har Per som vanligvis er en sosial type trukket seg tilbake til cella? Eller ble det plutselig god stemning et par dager etter at Arne hadde korttidspermisjon i byen? Vi opplever at det tas for gitt at sikkerheten kommer først, og at det kanskje er et ensidig fokus på hva sikkerheten er. Dette kan tenkes å hindre refleksjon og utvikling.

Diskusjonene rundt temaet kan oppleves som et møte med immunsystemet. Dette kan gjøre at fremtidige refleksjoner rundt sedvanene våre kan være utfordrende å legge fram for praksisfellesskapet. Slik Hjellnes (2019) fant er det manglende argumentasjonsfellesskap blant fengselsbetjenter. Kan det tenkes at dette kommer av frykten for å møte immunsystemet? Eller er vi også i mangel av ‘open-mindedness’ og 2. ordens refleksjoner? Det er selvsagt ikke slik at vi skal revurdere all etablert kunnskap, men det vil fortsatt være hensiktsmessig å reflektere over handlingene våre dersom vi skal utvikle yrkesutøvelsen og unngå negative sedvaner. Hare (2009) mener ‘open-mindedness’ bør få plass i undervisningen for å invitere til kritisk tenkning og nysgjerrighet.

I utdanningen av fengselsaspiranter er refleksjon rundt faglig utøvelse nevnt som et læringsutbytte⁷. Smeby og Heggen (2014, s. 88) argumenterer for at studenter lettere vil kunne forholde seg til og forstå relasjonen mellom teori og praksis ved å bruke begrepet ‘coherence’, altså sammenheng, istedenfor refleksjon. De finner at det er viktig at det er sammenheng mellom teori og praksis gjennom hele studieforløpet (Smeby & Heggen, 2014, s. 83). Dersom fagkunnskapen skal få plass i profesjonsyrkene bør sammenhengen styrkes (Eraut, 1994, sitert i Heggen, 2005, s. 458). Under utdanning som fengselsaspirant veksler studenten mellom teori og praksis. Fagene aspiranten har på studieplanen kan kobles til den praktiske arbeidshverdagen. Det kommer likevel frem av Smeby og Heggen (2014, s. 78) sin undersøkelse at studentene får størst læringsutbytte når de har kommet seg ut i arbeidslivet. Dette kan handle om at erfaringen gjør oss til tryggere profesjonelle yrkesutøvere. Det kan være vanskelig å bruke teori i arbeid med mennesker hvor du skal utøve skjønn. Gadamer (2004, sitert i Fossetøl, 2013) sier at teori må “filtreres gjennom selvrefleksjonen” (s. 63). Derfor kan det bli mer tydelig for en fengselsbetjent med tiden at det ikke handler om å omsette teorien direkte til praksis, men kanskje heller bruke det som en løs ramme.

⁷ Organisering av høgskolekandidatstudiet: <https://www.krus.no/utdanningsforloep.521141.no.html>

Faglig utvikling skjer blant annet ved refleksjon over praksis. Gode refleksjoner innebærer å diskutere praksissituasjonen som den er, men også være åpen for at den kan være noe annet. Et essensielt poeng ved refleksjonen er ikke bare at en reflekterer over egen praksis, men at utøveren åpner for diskusjon i det kollegiale fellesskapet. Refleksjon over praksis fører ikke alene til kunnskapsbasert praksis, som nevnt må vi også forholde oss aktivt til forskningsbasert kunnskap og brukerkunnskap. Hvilke arenaer for kvalifisering til profesjonell yrkesutøvelse, eller kunnskapsbasert praksis, finner vi i kriminalomsorgen?

5.2 Kvalifiseringsarenaer

Smeby og Mausethagen (2017) viser at profesjonskvalifisering skjer på ulike arenaer. Mest interessant er at de ikke vektlegger utdanningen alene som kvalifiserende for profesjonell yrkesutøvelse, men også arbeidslivet. Som vi ser av blant andre Hjellnes (2019) og Grønvold og Fransson (2019) virker det som det ofte er praksislæring som verdsettes av fengselsbetjentene, heller enn teoretisk opplæring. Disse studiene viser at fengselsbetjentene både mangler faglig artikulering, individuelt og kollegialt, men også at personlig egnethet vektlegges som kompetanse. Studiene er små, og vi skal være forsiktige med å trekke slutninger om at det som sies i intervjuene er absolutt, og gjeldende for alle fengselsbetjenter i kriminalomsorgen. Vi mener likevel at funnene i undersøkelsene bidrar til å belyse problemstillingen vår. Vi kjenner det også igjen fra egen praksis. Kroppsvisitasjons-debatten er et gjennomgående godt eksempel på en feilslått type praksis, men også manglende faglig argumentasjon. Det er ingen som motstrider at det er krenkende å bli kroppsvisitert, men argumentet om at sikkerheten svekkes nevnes umiddelbart og diskusjonen stopper der. Kanskje handler det om det Bøyum (2017) beskriver som “skjult pensum”? Dette kommer vi tilbake til senere i drøftingen.

Smeby og Mausethagen (2017) mener det ligger “en normativ forpliktelse i det å være profesjonell ved at den enkelte yrkesutøveren og yrkesgruppen som kollektiv har et eget ansvar for kvalifisering” (s. 11). De mener arbeidslivets ansvar for kvalifisering tematiseres i mindre grad. Fengselsbetjentene har til nå hatt en relativ kort utdanning, og kompetansehevede tiltak har stort sett basert seg på kortere kurs på KRUS. Ute i fengslene har vi ofte øvelser, disse er satt i system av et årshjul laget av KDI. Vi er pålagt en viss mengde øving. Øvelsene kan være alt fra opptreden ved cellebrann, trening i selvforsvar eller større samarbeidsøvelser med politi, brann

og ambulanse. Disse øvelsene handler om å holde kunnskap ved like, og de er viktige for å få trent på situasjoner som ikke oppstår så ofte. Men fører de til utvikling av praksis? Det er fagdirektoratet og KRUS som er pådrivere for utvikling av profesjonen. Det har til nå ikke vært mulig å tilby eksempelvis bachelorpåbygget til alle fengselsbetjenter i landet, det har heller ikke vært et krav. Noen vil kanskje mene at det ikke er nødvendig; enkelte hevder “utdanningen først og fremst har en sertifiserende rolle, og at den vesentlige kvalifiseringen foregår i arbeidslivet” (Collins, 1979, sitert i Smeby & Mausethagen, 2017, s. 13). Smeby og Mausethagen (Smeby & Mausethagen, 2011, sitert i Smeby & Mausethagen, 2017, s. 13) viser til deres tidligere undersøkelse med nyutdannede profesjonsutøvere, og kommer fram til at både arbeidsliv og utdanning er viktig. Smeby og Heggen (2014) finner noe lignende, at profesjonsutøverne ser verdien av utdanning når de har vært en tid i arbeidslivet.

“Å vera profesjonell i dag, og dermed å gjera seg fortent til profesjonell fridom, inneber å vita og akseptera at det er mykje ein ikkje har kunnskap om, men som ein er forplikta til å finna ut av” (Lillejord et al. 2010, sitert i Manger, 2012, s. 143).

Bøyum (2017) viser til profesjonsutdanningens tre ulike kunnskapsdimensjoner; den teoretiske/vitenskapelige dimensjonen, den praktiske dimensjonen og den profesjonsetiske dimensjonen (Sullivan, 2015, sitert i Bøyum, 2017, s. 43). Dimensjonene skjer ved ulike arenaer, som utdanning og praksis. Den tredje dimensjonen kan oppnås ved å lære om de etiske verdiene i en profesjon, men de læres også bort gjennom uformelle måter (Bøyum, 2017, s. 43). De uformelle måter verdier læres bort på kaller han “det skjulte pensum” (Bøyum, 2017, s. 43). Bøyum (2017, s. 43) skriver særlig om profesjonsutdanningen, og mener det skjulte pensum formidles implisitt gjennom hvordan lærerne snakker eller samhandler med studentene på. Hva er vårt skjulte pensum?

Det stilles krav til aspiranten, om å reflektere rundt både rutiner i avdeling og etiske problemstillinger, men er det slik for den ferdigutdannede betjenten? Vi ser tendenser til at fengselsbetjenter vektlegger praksis som kvalifiserende. Hvis kvalifisering til profesjonell yrkesutøvelse også skjer i arbeidslivet, hva er arbeidslivets skjulte pensum? Mer konkret, hva er fengselsbetjentenes skjulte pensum? Vi forstår her ‘pensum’, som Bøyum, som noe mer enn det som står på pensumlisten. I studiene vi har vist til vektlegges altså praksiserfaring og personlig

egnethet som viktige for å bli en dyktig fengselsbetjent. Som vi har sett av modellen om kunnskapsbasert praksis, er ikke denne erfaringsbaserte kunnskapen tilstrekkelig for å utøve god praksis. Det er heller ikke nok for å ivareta det profesjonelle ansvaret fengselsbetjenten har for den innsatte. Sosialiseres fengselsbetjenten inn i uartikulert vurdering av skjønn? En av utfordringene med skjønn kan være at profesjonsutøvere kan bygge praksisen sin på feilaktige kausale oppfatninger, ikke bare tilfeldige feil, men systematiske kognitive feilkilder (Bøyum, 2017, s. 39). Kahneman (2011, sitert i Bøyum, 2017, s. 39) og andre har vist at tenkingen vår er full av slike kortslutninger, og at vi er særlig dårlige til å vurdere statistikk og sannsynlighet. Det blir da viktig at profesjonsutøveren ikke slutter seg til en gitt sannhet og tar beslutninger ut fra denne sannheten, når både kunnskap og kontekst er i endring.

Som fengselsbetjent arbeider du gjerne ved en fast avdeling, med faste rutiner og kanskje også med faste kollegaer. Gjennom disse faktorene, sammen med kulturen ved avdelingen, skapes sedvanene. Det er viktig at kriminalomsorgen har tilførsel av ny- og velutdannede fengselsbetjenter som kan bidra til diskusjon rundt praksis i fengslene (Bruhn et al. (2016, s. 75). Dette kan være bidragsytende for en kunnskapsbasert praksis, ved at det kan sette i gang faglige diskusjoner og refleksjoner rundt sedvanene og kanskje gjøre noe av det 'usynlige' synlig. Samtidig bør det ikke bare være de nye fengselsbetjentene som stiller spørsmål og reflekterer rundt praksis. Nordtvedt et al. (2012) påpeker at kunnskapsbasert praksis handler om bevissthet rundt hvorfor og hvordan en selv bruker ulike kunnskapskilder i arbeidet.

Det er ikke alt ved praksisen som er opp til den enkelte ansatte, avdelingen eller fengselet. Som vist tidligere har det vært store endringer i svensk kriminalomsorg de senere årene. De ser nå ut til å stå i fare for å få tilbake vokterrollen (Bruhn et al., 2016, s. 79). Holdningene i det svenske samfunnet retter seg mot at innsatte bør inkapasiteres fordi de er farlige mennesker, istedenfor å se på gruppen som offer for samfunnet (Bruhn et al., 2016, s. 80). Dette sammen med kostnadseffektivitet og større fokus på statisk sikkerhet fører Sverige i en retning vi etter vår oppfatning ikke ønsker for norsk kriminalomsorg.

Likevel opplever vi en situasjon hvor økonomi, tid og bemanning kan være en mangelvare. Slik Grønvold og Fransson (2019) kommer frem til driver vi miljøarbeid i mellomrommene. Samtalene og relasjonsbyggingen er ikke satt i system og vi må gripe de sjansene som oppstår i

mellomrommet, de 'spontane møtene'. Samtidig foreligger det krav fra KDI om at vi skal registrere kartlegging i BRIK⁸ og aktivisering av innsatte som isolasjonsreducerende tiltak. Å nå måltall og levere statistikk oppover i kriminalomsorgens nivåer fremstår viktig, for å vise at 'vi gjør det vi skal'. Er det nyttig for god praksis å strekkes seg etter måltall? Dette kan bidra til å legge ytterligere press på den allerede korte tiden en fengselsbetjent har i løpet av en vakt til å bli kjent med og veilede innsatte. Dette betyr ikke at vi ikke tar hensyn til innsatte som uttrykker behov for samtale, men heller at vi ikke har den samme tiden til deltakelse i fellesskapet på avdelingen, eller gjøre 'det lille ekstra' for å bygge relasjoner. Vi begrenses til å prioritere arbeidet som er satt i system, og dermed kan måles, til fordel for det mellommenneskelige.

Organisatoriske endringer hvor etaten sentraliseres vil sannsynligvis ha ringvirkninger på fengselsbetjentens praksis. Dersom praksisen ved enhetene skal bli mer 'lik' kan dette gå utover skjønnets den enkelte fengselsbetjenten utøver. Det er behov for individuelle vurderinger i arbeidet med innsatte og et sentralt element ved praktisk kunnskap er "at man må finne ut hva som skal gjøres, på nytt, nesten hver gang" (Fossestøl, 2013, s. 58).

5.3 Kunnskapsbasert praksis i praksis

I dette underkapittelet vil vi ta for oss modellen kunnskapsbasert praksis og undersøke den i lys av studiene med fengselsbetjentene og egne erfaringer. Er modellen brukbar i fengselskontekst?

Det å jobbe kunnskapsbasert innebærer som nevnt å ta hensyn til brukerkunnskap og brukervedvirkning. I sykepleieryrket er det en selvfølge at pasienten skal informeres og delta i beslutninger som omhandler dem selv. I fengsel kan det være enklere å ta hensyn til brukerkunnskap, enn brukervedvirkning. Samtidig er det utfordrende å ivareta disse to begrepene fullstendig innenfor rammene av et fengsel. Brukerkunnskap handler i kunnskapsbasert praksis om at brukeren skal informeres om de forskjellige alternativene som har med hans behandling å gjøre. I fengsel mener vi brukerkunnskap ikke bare handler om brukerens rett på, og behov for, informasjon om det å være i fengsel. Men også at han får informasjon om progresjon, og rådgivning til hvordan progresjonen kan se ut. En person som har begått gjentatte seksuallovbrudd vil kanskje ha andre behov enn en som har begått tyverier. Vi mener ikke her å

⁸ Om BRIK: <https://xn--tilbakefring-2jib.no/innsikt/om-brik/>

gjøre forskjell på ulike lovbruddskategorier, det får straffeloven ta seg av. Samtidig er det nødvendig at den innsatte får et tilbud som passer til hans behov og ønsker.

Brukermedvirkning kan sies å være mangelvare i fengsel. Det tilstrebes at livet i fengsel skal være tilnærmet likt livet i samfunnet ellers. Selv om hverdagen i fengsel preges av makt og innsatte er prisgitt betjentene i avdeling, tvinges ikke innsatte til å delta i endringstiltak. Som fengselsbetjenter skal vi 'legge til rette for' og 'motivere'. Men i praksis er det svært begrenset hvilken grad den innsatte får delta i bestemmelser som har med han å gjøre. Medbestemmelsen begrenser seg ofte til å gjelde innenfor rammene av fengselets rutiner og regler. Det var en fengselsførstebetjent som sa en gang; vi forventer A4-oppførsel av mennesker som ikke har levd A4-liv. Dette utsagnet tolker vi som at brukermedvirkningen ikke er reell. Det kan være bedre muligheter for medvirkning i andre ledd av kriminalomsorgen, enn i høysikkerhetsfengselet. Det er ulik praksis på ved enhetene. Noen praktiserer rådsmøter for å diskutere innsattes søknader, mens andre forbeholder behandlingen av søknaden ved juridisk avdeling. Felles for de fleste enhetene vi kjenner til er at innsatte selv ikke deltar i møte vedrørende egne søknader. Innsattes talerør begrenser seg til hva de selv skriver i søknaden, og til en viss grad det kontaktbetjenten uttaler seg om i et vedlegg. Den innsatte har i etterkant av avgjørelsen klageadgang. Vi finner det vanskelig å kalle dette for brukermedvirkning slik den er definert i modellen kunnskapsbasert praksis. Samtidig ser vi at Fredwalls (2015) undersøkelse viser at betjentene virker å være svært bevisst den innsattes autonomi, den innsatte får hjelp til endring først når han selv ønsker det og påtvinges det ikke.

I tillegg til brukerkunnskap, handler kunnskapsbasert praksis om å ta i bruk forskningsbasert kunnskap og erfaringskunnskap (Nordtvedt et al., 2012). Et konkret eksempel på endring som følge av forskning er BASIS-prosjektet⁹, som kriminalomsorgen har videreført og gjort nasjonal¹⁰. Seksuallovbruddsdømte får gjennom BASIS bedre tilpasset behandlingstilbud enn for et par år siden. Samtidig er tilførselen av forskningsbasert kunnskap for den enkelte ansatte varierende, dette kan handle om den enkeltes personlige engasjement, eller måten ny kunnskap

⁹ BASIS- prosjektet sluttrapport - behandling av seksuallovbruddsdømte i sør-øst https://sifer.no/wp-content/uploads/2019/08/BASIS-prosjektet_sluttrapport_opptrykk_juni_2019.pdf

¹⁰ Årsrapport 2019 Kriminamlomsorgen

<https://www.kriminalomsorgen.no/getfile.php/4723841.823.jwijswnzsuilwb/%C3%85rsrapport+2019+for+kriminalomsorgen.pdf>

distribueres på, enhetsvis eller nasjonalt. Dersom en som fengselsbetjent påtar seg en funksjon eller rolle utover avdelingstjenesten kan dette gi vedkommende tilgang til kursing og kompetanseheving. Westrheim et al. (2017) finner at betjentene uttrykker et ønske om mer kunnskap og utvikling. Selv om KRUS tilbyr kurs og enkeltemner, kan spørsmål om økonomi ved den enkelte enheten sette begrensninger for fengselsbetjentens mulighet for deltagelse. Manger (2012) argumenterer for at dersom kriminalomsorgen skal være kunnskapsbasert er det blant annet nødvendig å tilstrebe organisasjons- og kompetanseutvikling.

Vi finner at kunnskapsbasert praksis henger tett sammen med profesjonell yrkesutøvelse. Smeby og Mausethagen (2017) beskriver kvalifisering til profesjonell yrkesutøvelse som noe dynamisk, som skjer på ulike arenaer. På samme måte er modellen om kunnskapsbasert praksis dynamisk og ikke en sjekklister som kan krysses av. Kunnskapsbasert praksis er noe som *er*, noe vi gjør (eller bør gjøre) og utvikles kontinuerlig i takt med nye erfaringer, ny forskning og nye brukere. Som nevnt påpeker Eide og Kronstad (2019, s. 108) at den profesjonelle fengselsbetjenten trenger både bredde- og dybdekunnskap innenfor flere fagområder. Vi vil legge til at den profesjonelle fengselsbetjenten også trenger tid og rom for å holde denne kunnskapen ved like, eller oppdatert. Kunnskap er, i likhet med profesjonell yrkesutøvelse, dynamisk. Den profesjonelle fengselsbetjenten har et ansvar for egen utvikling, men det er ikke fengselsbetjentens ansvar alene. Bøyum (2017) påpeker at profesjonsutøvere bør ha et minimum av kunnskap om vitenskapelig metode for å kunne bedømme ny kunnskap. Fredwall (2015) mener «lovverk og den komplekse profesjonshverdagen [fordrer] at fengselsbetjentene har og får utviklet persepsjonsevner og dømmekraft» (s. 412).

Hjellnes påpeker også et manglende kollegialt argumentasjonsfellesskap, som “er forutsetning for å videreutvikle profesjonen” (Grimen, 2018, sitert i Hjellnes, 2019, s. 98). Mangel på faglig refleksjon og artikulering fremstår for oss som to viktige funn Hjellnes gjør. Grønvold og Fransson (2019) finner i sin undersøkelse at studentene i liten grad reflekterer over eget arbeid som miljøarbeid, samtidig som fortellingene deres fra praksis viser viktige deler av fengselsbetjentrollen: det å være tilstede for en innsatt som er i en sårbar situasjon, om betjentens evne til å roe ned en situasjon og andre fortellinger som viser at aspirantene mestrer situasjoner i fengselet. Det er interessant å se hvordan miljøarbeidet finner sted i ‘mellomrommet’, om dette skyldes omstendigheter som mangel på tid og ressurser, eller manglende kunnskap om

miljøarbeid er uvisst. Miljøarbeidsbegrepet er tidligere definert i oppgaven som systematisk tilrettelegging av ulike faktorer i miljøet for å oppnå vekst og utvikling hos brukeren (Linde & Nordlund, 2011). Dersom miljøarbeidet reduseres til å handle om de spontane møtene i mellomrommet, kan det diskuteres om dette heller bør kalles 'sosialt samvær' (Linde & Nordlund, 2011, s. 25).

Som fengselsbetjenter sammenlignes vi ofte med sosialarbeidere. Vi er undergitt mange rammebetingelser og organisatoriske faktorer som setter grenser for ressursbruk. Likevel burde kanskje miljøarbeidet være den delen av yrkesutøvelsen som vies tid, bruk av kunnskap og erfaring, og ikke minst det å ta hensyn til brukeren. Som vi har sett er det viktig at det foreligger sammenheng mellom teori og praksis, og Grønvold og Fransson (2019) forsøker å bygge bro mellom disse. Det bør kanskje derfor vurderes om fagterminologien skal tilpasses praksisen, eller om det er praksisen som skal finne veien til(bake) til miljøarbeidsbegrepet.

6 Avsluttende refleksjoner

Litteraturen vi har funnet viser at for å jobbe kunnskapsbasert kreves det refleksjon over egen praksis og det å være åpen for endringer. Faglige diskusjoner og det å artikulere kunnskap bør kanskje vies mer oppmerksomhet i etaten. Vi har belyst de ulike erfaringsrommene som kan vise hvordan praksis kan føre oss inn i negative sedvaner og hva som må til for å unngå dette. Vi har sett at det bør finnes en form for sammenheng mellom teori og praksis. Det at yrkesutøveren, også fengselsbetjenten, utdannes og dannes gjennom kvalifiseringsarenaer og kunnskapsdimensjoner er med på å forme praksisen. I flere av bidragene vi har lest ser vi antydninger til at fengselsbetjentene fremhever personlig egnethet som kompetanse eller profesjonalitet. Personlige egenskaper er en del av det å være profesjonell, men da sammen med verdier og holdninger, teoretiske kunnskaper og praktiske ferdigheter. I profesjonslitteraturen slås det fast at begrunnelse for handlingsvalg er en del av kunnskapsbasert praksis og profesjonalitet. Begrunnelse er også nødvendig for å kunne forholde seg kritisk, og dermed videreutvikle erfaringsbasert kunnskap. Skal profesjon og fagkunnskap utvikles må den enkelte betjent, som er nærmest praksis, ta del i dette.

Oppgaven har også gitt et innblikk i hvordan organisasjonsmessige faktorer kan påvirke fengselsbetjentens hverdag. Sentrale bestemmelser, økonomi og ressurser kan ha store innvirkninger på praksisutførelse. Problemstillingen etterlyser hvorfor fengselsbetjenten *bør* jobbe kunnskapsbasert. Funnene vi har gjort kan være med på å belyse dette fra mange perspektiver, men en av de viktigste grunnene for at fengselsbetjenten bør jobbe kunnskapsbasert er for å ivareta innsatte og domfelte på en god måte. Hensynet til brukeren står som et viktig ledd i kunnskapsbasert praksis. Dette, sammen med skjønnsutøvelse, blir desto viktigere i et høysikkerhetsfengsel hvor brukermedvirkning kan være vanskelig å ivareta. Som vi sa innledningsvis er det visse endringer som tar tid. Det å skape rom for faglig utvikling på individnivå og på sikt øke kvaliteten på praksisen, vil også være tidkrevende. Vi er likevel av den oppfatning at det er nødvendig at også fengselsbetjenten jobber kunnskapsbasert. Det å ta gode faglige avgjørelser basert på kunnskap og erfaring, i møte med innsatte og domfelte, bør stå sentralt i det profesjonelle arbeidet vi gjør som ansvarlige yrkesutøvere.

Vi har forsøkt å besvare problemstillingen gjennom en litterær oppgave. Dette har satt en begrensning for oss med tanke på eksisterende litteratur om begrepet 'kunnskapsbasert praksis'. Det er særlig lite litteratur om temaet knyttet til kriminalomsorgen og fengselsbetjenten. Med litteraturen vi har brukt har vi forsøkt å belyse de ulike elementene i modellen og funnet relevante tilknytninger til fengselsbetjentutdanningen- og praksisen. Det ville kanskje løftet besvarelsen dersom kvalitativt intervju hadde vært aktuelt. Likevel håper vi at oppgaven vår kan være et nyttig og interessant bidrag inn i diskusjonen om emnet. For fremtiden kunne det kanskje vært interessant å intervjuet fengselsbetjenter som har gjennomført bachelorstudiet i straffegjennomføring for å undersøke hvordan de bruker den nye kunnskapen i praksis.

Praktisk sett har det vært utfordrende og krevende å jobbe sammen, uten å ha mulighet til å møtes fysisk. Med teknologiske hjelpemidler og gode samtaler har vi likevel kommet i mål. Vi har til tider vært i tvil om valg av problemstilling, tema og ulike tilnærminger. Samtidig sitter vi igjen med mye relevant kunnskap om emnet som vi finner nyttig for å være med i utviklingen av den kunnskapsbaserte praksisen blant fengselsbetjenter.

Litteraturliste

- Andreassen, T. A. (2017). Profesjonsutøvelse i en organisatorisk kontekst. I: S. Mausethagen og J-C. Smeby (Red.), *Kvalifisering til profesjonell yrkesutøvelse*. (s. 140-151). Universitetsforlaget.
- Bruhn, A., Nylander, P.Å., Johnsen, B. (2016). From prison guards to... What? Occupational development of prison officers in Sweden and Norway. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 18 (1), 68-83. DOI: 10.1080/14043858.2016.1260331
- Bøyum, S. (2017). Profesjonell kunnskapsetikk og intellektuelle dygder i profesjonsutdanning. I: S. Mausethagen og J-C. Smeby (Red.), *Kvalifisering til profesjonell yrkesutøvelse*. (s. 34-43). Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. (7. Utgave, 1. Opplag 2020). Gyldendal.
- Eide, H. M. K. & Kronstad, M. (2019). Kunnskapsgrunnet i fengselsbetjentenes profesjonalitet. I: K. G. Westrheim & H. M. K. Eide (Red.), *Kunnskapsbasert straffgjennomføring i kriminalomsorgen i Norge*. (s. 107-121). Fagbokforlaget.
- Fossestøl, B. (2013). Evidens og praktisk kunnskap. *Fontene forskning*, 2/13, 55-66. <https://fonteneforskning.no/pdf-15.19391.0.3.203c10f79e>
- Fredwall, T. E. (2015). *Murer og moral – en bok om straff, verdier og fengselsbetjenter*. Cappelen Damm AS.
- Grimen, H. & Molander, A. (2008). Profesjon og skjønn. I A. Molander & L. I. Terum. (Red.), *Profesjonsstudier*. (s. 179-196). Universitetsforlaget.
- Grønvold, M. & Fransson, E. (2019). Møter i mellomrommet. *Uniped*, årgang 42 (02/19), 180-193. <https://doi.org/10.18261/issn.1893-8981-2019-02-06>

- Hare, W. (2009). What Open-Mindedness Requires. *Skeptical Inquirer*, march/april 2009, Vol. 33, 36-39 <https://skepticalinquirer.org/wp-content/uploads/sites/29/2009/03/p36.pdf>
- Heggen, K. (2005). Fagkunnskapens plass i den profesjonelle identiteten. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift* 06/2005, Volum 89, 446-460.
- Heggen, K. & Kirkevold, M. (2017). Mastergrad i avansert klinisk sykepleie - "masteryke" eller mestringskompetanse?. I S. Mausethagen & J.-C. Smeby (Red.), *Kvalifisering til profesjonell yrkesutøvelse*. (s. 59- 69). Universitetsforlaget.
- Hjellnes, S. (2019). Kontaktbetjentrollen i straffegjennomføring i fengsel. I: K. G. Westrheim & H. M. K. Eide (Red.), *Kunnskapsbasert straffegjennomføring i kriminalomsorgen i Norge*. (s. 87-101). Fagbokforlaget.
- Hoel, L. (2013). *Politiarbeid i praksis. Politibetjenters erfaringer*. Universitetsforlaget.
- Jussbuss. (2020, 6. okt). *Kroppsvisitasjon i fengsel - hvor bør grensen gå?*. [Video]. YouTube.<https://www.youtube.com/watch?v=vMbpGUcl31E&t=2008s>
- Linde, S. & Nordlund, I. (2011). *Innføring i profesjonelt miljøarbeid*. (2. Utg.). Universitetsforlaget
- Lipsky, M. (2010) *Street-level bureaucracy - dilemmas of the individuals in public services*. (2. utg.) Russel Sage Foundation
- Manger, T. (2012). Opplæring i ei kunnskapsbasert kriminalomsorg. I S. Olsen (Red.), *Virker straff?* (s. 129-145). Scandinavian Academic Press.
- Molander, A. & Terum, L. I. (2008). Profesjonsstudier - en introduksjon. I A. Molander & L. I Terum (Red.), *Profesjonsstudier*. (s. 13-27) Universitetsforlaget.

- Neumann, C. B. (2014). Makt, omsorg og den profesjonelles ansvar. I L. Finstad & H. M. Lomell (Red.). *Motmæle: En antologi til Kjersti Ericsson, Cecilie Høigård og Guri Larsen*. (s. 327-338). Novus Forlag.
- Nortvedt, M.W., Jamtvedt, G., Graverholt, B., Nordheim, L. V. & Reinart, L. M. (2012). *Jobb kunnskapsbasert! En arbeidsbok*. (2. utg). Cappelen Damm Akademisk.
- Nymo, K. (2006). På sporet av den profesjonelle fengselsbetjenten. I: E. Larsen (red.) *Fengslet som endringsarena*. (s. 90-108). KRUS
- Nymo, K. (2019). Fengselsbetjent i dag - og i morgen. I K. G. Westrheim & H. M. K. Eide (Red.), *Kunnskapsbasert straffegjennomføring i kriminalomsorgen i Norge*. (s. 332-339). Fagbokforlaget.
- Olsen, B. C. R. (2018). Makt - et fenomen med mange fasetter. I B. C. R. Olsen, P. S. Skotte & G. R. Farstad (Red.), *Sosiologi i soialfagene*. (s. 108-130). Universitetsforlaget.
- Smeby, J. & Heggen, K. (2014) - Coherence and the development of professional knowledge and skills. *Journal of Education and Work*, vol. 27, no. 1, 71-91. doi: 10.1080/13639080.2012.718749
- Smeby, J.-C. & Mausethagen, S. (2017). Profesjonskvalifisering. I S. Mausethagen & J.-C. Smeby (Red.), *Kvalifisering til profesjonell yrkesutøvelse*. (s. 11-20). Universitetsforlaget.
- St. meld. Nr. 73 (2007-2008). *Straff som virker - mindre kriminalitet - tryggere samfunn*. Justisdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/d064fb36995b4da8a23f858c38ddb5f5/no/pdfs/stm200720080037000dddpdfs.pdf>
- Straffegjennomføringsloven. (2001). *Lov om gjennomføring av straff* (LOV-2001-05-18-21). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-05-18-21>

- Wackerhausen, S. (2015). Erfaringsrom, handlingsbåren kunnskap og refleksjon. I McGuirck, J., Methi, J. (Red.), *Praktisk kunnskap som profesjonsforskning*. (s.81-100). Fagbokforlaget.
- Westrheim, K., Eide, H. M. K. og Jones, L. Ø. (2017). «Vi er ganske gode i hverdagen...»: Fængselsbetjentes fortellinger om rolle og posisjon i møte med innsatte og deres utdanningssituasjon i norske fængsler. (Fylkesmannen i Hordaland, 3/17).
<http://www.oppikrim.no/Documents/Oppikrim/Dokument/FOU%20publikasjonar/Rapport%203%202017.pdf>
- Westrheim, K. & Eide, H. M. K. (2019). Kunnskapsbasert straffegjennomføring i Norge. I: K. G. Westrheim & H. M. K. Eide (Red.), *Kunnskapsbasert straffegjennomføring i kriminalomsorgen i Norge*. (s. 14-26). Fagbokforlaget.